

Schrijven in onzichtbare inkt

Kathy Mathys' nieuwe roman in 12 citaten

Elke editie van *Schrijven Magazine* schrijft Kathy Mathys een workshopartikel waarin ze door middel van opdrachten zo'n beetje alle schrijfthema's en -genres behandelt. Onlangs publiceerde ze *Tot het glinstert*. Aan de hand van twaalf citaten uit deze nieuwe roman, gaan we met haar in gesprek over haar derde boek, over schrijven en over schrijfles geven.

Door Frank Noë

Ik tref Kathy Mathys in een grand café op een zomerse dag in Amsterdam. Als we aan de beurt zijn om een tafeltje toegewezen te krijgen, vraagt ze of we ook binnen kunnen zitten. De serveerster verstaat het niet onmiddellijk en schakelt over op het Engels. Als we naar het tafeltje lopen, zegt Mathys lachend: 'Het lot van een Vlaamse in Noord-Nederland.' Als we zitten, leg ik haar twaalf citaten uit haar boek voor.

1 Onthoud dat het geheugen net zo kwetsbaar is als de spieren in ons lijf. Het kan haperen en nieuwe cellen aanmaken. Het kan bedriegen.' Ik liet hen een van mijn favoriete schrijfopdrachten maken, de ik-herinner-me-oefening die door docenten wereldwijd wordt gebruikt om een golf aan herinneringen op te roepen. De oefening is afgeleid van Joe Brainards memoire *Ik herinner me*, waarin elke zin begint met deze woorden.

'Het geheugen is feilbaar, dat klopt zeker. Als je een memoire schrijft, kan je niet anders dan die twijfel meenemen in je werk. Schrijf dus af en toe dat je je niet precies meer herinnert hoe het ook weer

zat. De Brainard-oefening is heel waardevol. *Ik herinner me* van Joe Brainard is een prachtig boek. Elke zin begint met de woorden 'ik herinner me'. En dan komen er kleine observaties, zoals herinneringen aan snoep uit de kindertijd of aan kniekousen. Als je dit studenten laat doen dan schrijven ze bijvoorbeeld: "Ik herinner me mijn kinderkamer", gevolgd door allemaal details en verrassende herinneringen. Door die structuur aan te houden levert de oefening heel bijzondere teksten op.'

Tot het glinstert

Anna Kuyken, de hoofdpersoon van *Tot het glinstert*, is schrijfdocent en ze ontwikkelt een hechte vriendschap met een aantal van haar studenten. Als de dochter van haar meest succesvolle maar tragisch overleden student een masterclass bij haar komt volgen, blikt ze terug op een donkere periode die ze liever vergeten was. *Tot het glinstert* gaat ook over Anna's relatie tot haar zieke vader en jonggestorven moeder. Het is een gelaagde roman met de spanning van een thriller die om en om in hoofdstukken in het heden en het verleden speelt. Dat spanningselement zat er niet direct al in, maar dat heeft Mathys in vijf verschillende met de handgeschreven versies moeten ontwikkelen. Het gaat – onder andere – over herinneren, over verloren ouders en over autobiografisch schrijven. Het is een rijk gevuld boek waarin (bijna) iedereen met schrijven bezig is.

2 Ben jij het soort schrijver dat zijn of haar partner observeert, de hoek die jullie lichamen samen vormen? Gebruik je het verhaal dat je collega je toefluistert over haar echtgenoot die supermarktknuffels spaart en onder zijn bed bewaart voor de kleinkinderen die misschien nooit komen? Ben je bereid nieuw lijden te creëren door te schrijven over het lijden van anderen?

'Over het leed dat ze met hun teksten kunnen veroorzaken, willen studenten vaak met mij praten. Ze zijn bijvoorbeeld bang dat ze conflicten krijgen binnen de familie. Schrijf het eerst maar op, zeg ik dan. Laat het nog aan niemand lezen. Ik heb ooit de Ierse schrijver John Banville geïnterviewd en die zei hierover: "Either you have family and friends, or you have good novels." Helemaal nietsontziend. Dat kan ik zelf niet, en ik merk dat ook veel studenten hiermee worstelen. Mijn advies: breng ook de stem van andere betrokkenen in jouw verhaal. Laat je moeder of zus ook hun versie geven. Dat geeft nuance.'

3 Mijn studenten vermaak ik graag met tirades over clichés in familieverhalen. Altijd weer vindt iemand iets op zolder, een

© WARENWERKHOVEN

op papier te zetten, om iets voor te lezen, dat ze dichtklappen. Die kwetsbaarheid probeer ik aandacht te geven, dat doe ik bemoedigend, opbouwend. Eigenlijk komt het meestal na een paar lessen wel goed. Je hebt er ook die stoer doen, maar dat is een masker voor hetzelfde. Ik denk dat wel 40 of 50 procent van de aspirant-schrijvers schroom hebben. Bij Vlamingen is het misschien nog wel meer. Toen ik voor het eerst in Nederland les gaf was het voor mij een ontdekking: zo van wauw, ze willen hier allemaal voorlezen en zich laten zien. Als mens is het zo verrijkend, op allerlei vlakken, om over die schroom heen te komen. Je wordt zelfverzekerder door te schrijven en je komt dicht bij jezelf: je ontdekt wie je bent en wat je wilt.'

7 Tijdens de volgende les liet ik de vier kennismaken met Het hoofdkussenboek van Sei Shōnagon. Ik liet hen lachen om 'Afschuwelijke zaken' waarin Shōnagon zich ergert aan het ochtendlijke gedrag van een minnaar, die zijn waaier kwijt is. Ik liet hen gelijkaardige lijstjes maken. We lazen voor, lachten.

'Deze oefening ga ik zeker geven in de workshop eind november in boekhandel Athenaeum (zie kader, red). Lijstjes kunnen een mooi uitgangspunt zijn voor wat dan ook: voor een prozagedicht, een lijstgedicht, als inspiratiebron voor toekomstig werk. Zeker bij autobiografisch schrijven vertrek je vaak vanuit details. Het maken van lijstjes van bijvoorbeeld plaatsen waar je gewoond hebt en dan beschreven met zintuigelijke details kan je enorm op weg helpen. Ik maak lijstjes van de plekken die ik nog wil gebruiken in een verhaal of van de beroepen die ik nog eens aan mijn personages wil geven.'

8 Ze zeggen dat elke roman een memoire is en elke memoire een roman, dat de twee meer op elkaar lijken dan je zou denken. Toch ken ik fictieschrijvers die een afkeer hebben van waargebeurde verhalen omdat ze de indruk geven dat het leven een vorm heeft.

liefdesbrief, een geboorteakte, een paar babyschoentjes, artefacten die het verhaal dienen aan te zwengelen. 'O wee als ik een zolderscène vind bij jullie,' zeg ik met gespeelde afschuw.

'Die zolderscène lees je ontzettend vaak. Het is een cliché. Het kan best werken, maar wees je ervan bewust dat het al te veelvuldig gebruikt wordt, ook in gepubliceerde boeken. Overigens zit er in mijn eigen boek ook zo'n zolderscène, haha.'

4 Ik overwoog hem te vertellen dat je beter met mededogen kon schrijven over mensen die je haat of met wie je een ambivalente relatie hebt, maar liet hem dat liever zelf ontdekken.

'Dit klopt wel. Ook al ben je heel boos op iemand of wil je met diegene afrekenen, doe dat dan niet in je verhaal. Laat de emoties bekoelen. Dus je moet enige afstand hebben tot je personages. Laat er wat tijd overheen gaan zodat je een ander perspectief krijgt.'

5 Ben Barbara Hepworth aan het lezen, A Pictorial Autobiography. Ze schrijft dat je je leven lang dingen probeert te zeggen die je in je kinderjaren hebt bedacht. Wat een geweldig idee!

'Ik denk dat dit voor sommigen opgaat. Dat je bij wijze van spreken niet ouder dan achttien jaar hoeft te worden om genoeg stof te verzamelen voor een heel oeuvre. Voor mezelf geldt dat niet. Ik heb niet zo'n spannende kindertijd gehad. En ik denk ook dat het voor een heleboel andere schrijvers niet opgaat. Er zijn zeker schrijvers voor wie dit klopt, maar het is niet universeel.'

6 Heb je gezien hoe lastig hij het vindt om zich open te stellen binnen de groep? Het liefst zou hij schrijven in onzichtbare inkt.

'Een van de mooie taken voor mij als schrijfdocent is mensen die met onzichtbare inkt zouden willen schrijven uit hun tent lokken. Ze beseffen dat ze willen schrijven, maar ze hebben zo'n schroom om iets

'Autobiografieën en romans zijn naar elkaar toe gegroeid de laatste tijd, zeker in de Nederlandstalige markt. Hoeveel romans verschijnen er niet die eigenlijk verkapte autobiografieën zijn? Ordening, structuur en ingrepen die romanschrijvers doen, doen memoireschrijvers net zo goed, maar veel autobiografieën wekken de illusie dat dat niet het geval is. Bij romans wordt veel meer erkend dat de structuur kunstmatig is. Het echte leven is veel chaotischer dan sommige autobiografieën of memoires doen uitschijnen.'

9 Schrijf dikke boeken, dames, als je serieus wilt worden genomen. Vermijd witregels, mannen zijn er allergisch voor.

'Mannen lezen vooral dikke pillen van andere mannen, zoals Pfeijffer en Hertmans. Als je een foto ziet van mannelijke auteurs voor hun boekenkast, dan staan er meestal maar weinig vrouwelijke auteurs in. Let daar maar eens op. Mannen lezen weinig vrouwen en als er al een boek van een vrouw in de kast staat, is het meestal zo'n dikke pil. Dat bedoel ik met die witregels. Het is een grap die een kern van waarheid bevat. Mannen houden meestal niet van poëtisch, experimenteel proza met veel witregels.'

10 In een van de schrijfboeken die je tipte, staat dat je zo dicht mogelijk tegen het sentiment moet aanschuren zonder sentimenteel te worden.

'Ik ben altijd bang geweest om sentimenteel te klinken in mijn boeken, heb angst

Workshop

Op 16 november 2024 geeft Kathy Mathys voor Querido Academie de workshop 'Van herinnering naar verhaal: workshop autobiografisch schrijven, vol praktische schrijfoefeningen. Meer over de workshop vind je hier: <https://tinyurl.com/autobiografisch>

Schrijfwedstrijd

Vanaf 4 oktober 2024 kun je meedoen aan de schrijfwedstrijd 'Moeder' van Schrijven Online. Schrijf een verhaal van maximaal 400 woorden met als thema Moeder. Het mag autobiografisch zijn, maar dat hoeft niet. Kathy Mathys zit in de jury en de winnaar mag deelnemen aan de workshop op 16 november 2024. Meer over de schrijfwedstrijd vind je hier: <https://tinyurl.com/tot-het-glinstert>

voor melodrama. Maar ik moet er niet bij wegblijven. Ik moet er juist naartoe. Er zijn auteurs zoals Cormac McCarthy die hun verhaal gortdroog noteren, dat is niet mijn vorm. Ik moet de emotie juist niet vermijden. De Ierse auteur Colm Tóibín zei hierover dat hij de gevoeligheid probeert op te zoeken, de gevoeligheid van personages en van de menselijke psyche, maar zonder sentimenteel te worden. Tóibín mikt niet op tranen. In mijn boek zien twee hoofdpersonages elkaar na jaren verwijdering in een park in Brussel. Dan gaat het over oude vriendschap. Over verlies. Dat kan gemakkelijk sentimenteel worden. Die scène stop ik net voordat het sentimenteel wordt.'

11 Sommige schrijvers houden hun leven lang notitieboeken bij. Anderen houden ermee op omdat het vastleggen een dwangmatige handeling is geworden, het leven zelf in de weg zit of omdat de drang is verdamp.

'Ik ben heel ambachtelijk. Ik schrijf alles met de hand. Niet elke versie totaal opnieuw, maar alles is wel een paar keer

met de hand geschreven. Ik heb stapels notitieboekjes. Notitieboekjes zijn heel belangrijk, zeker als je aan een boek werkt. Dan kom je op ideeën die je anders niet onthoudt. Je mag een *shitty first draft* schrijven, zoals Hemmingway zegt. Ik maakte mijn verhalen vroeger nooit af, ik was literatuurrecensent en dat zat mijn eigen schrijven in de weg. Ik had een soort angst. In die zin was ik ook zo'n 'onzichtbare inkt'-type.'

12 Alles begint met aandacht.

'Dit is een citaat van de Amerikaanse dichteres Mary Oliver. Dat vind ik prachtig. Ik ben daar honderd procent mee akkoord. Aandacht is zo'n schaars goed tegenwoordig. Je aandacht op iets kunnen richten en dat vasthouden. Mensen zijn allemaal op zoek naar momenten van aandacht. Voor schrijvers specifiek is aandacht geven aan iets – iets echt bekijken, ergens bij stilstaan – ontzettend belangrijk. Dat is wel een kern van mijn schrijfpraktijk. *Cavess the devine detail*, zei Nabokov terecht. Kies het betekenisvolle detail.' ■